

LISTY
GENEALOGICKÉ A HERALDICKE
SPOLEČNOSTI V PRAZE

ACTA
GENEALOGICA AC HERALDICA

Sešit 4

Srpen 1974

ZPRÁVY VÝBORU GHSP

PLÁN NÁPLNĚ PONDĚLNÍCH SCHŮZEK NA DRUHÝ PULROK 1974

(Po dobu prázdnin se přednášky neplánují.)

9. září	Holešovský Ant.:	Dr. Zdeněk Nejedlý jako rodopisec.
23. září	Dr. Karolina Adamová:	Městské právo v majetkoprávních institucích v 16. a 17. století v Čechách.
14. října	Jos. Bada:	Pokračování o své badatelské práci.
11. listopadu	Dr. Otakar Frankenberger:	Vojensko-historické pohledy.
25. listopadu	Vlastimil Peer:	Vlastní badatelské začátky.
9. prosince	Dr. Jaroslav Hons:	Ceny a vlastnické právo k poddanským nemovitostem v pozemkových knihách v 16. - 19. století.

V tomto sešitu jsme ukončili přílohu našich Listů, t. j. Viléma Sattla "Soupis příjmení v Čechách". Aranžmá této přílohy pro vazbu jsme navrhli takto: Dvoulíst (2A7) s hlavním nadpisem a indexem obcí s odkazem na stránky přílohy se vloží do prvního dvoulísta naší přílohy. Ostatní římskými čísly označené stránky se zařadí na konci celého svazku přílohy a svazek končí do slovem redakce.

Je pravděpodobné, že ještě letos budeme pokračovat dalším Soupisem jiného okresu.

Redakce GH-Listů.

NAŠE ROVĚ

Ing. Zdeněk POKORNÝ, komerční inženýr v Plzni
nar. 10. 6. 1900, zemř. 3. 12. 1973. Zesnulý se
zabýval genealogií vlastního rodu a erbovních rodin
plzeňských. GHSP vděčí jemu za vynikající článek
o Stehlících z Čenkova.

Eduard Maur

HISTORICKÁ DEMOGRAFIE A GENEALOGIE

Studium demografie se dnes stává nezbytným předpokladem a součástí odborné kvalifikace pracovníků všech společenských věd. Spolu s vlastní demografií, která bývá definována jako společenská věda, zkoumající počet, strukturu, vývoj a zákonitosti vývoje obyvatelstva, se v posledních desetiletích neobyčejně rychle rozvíjí i historická demografie, a to jak v rámci studia demografického, tak i historického.

Otázky populačního vývoje v minulosti zajímaly demografy od počátku existence populační vědy. Byl to přirozený důsledek poznání, že soudobá populační struktura je výsledkem dlouhodobého vývoje, zhruba stoletého, a že se v ní někdy promítají i skutečnosti mnohem starší (např. staletý sídelní vývoj do současné sídelní struktury). V současné době je pak historický zájem demografie znásobován palčivými populačními problémy rozvojových zemí, k jejichž studiu je nezbytné přistupovat se znalostí populačního vývoje dnešních vyspělých průmyslových zemí v období před započítáním tzv. průmyslové revoluce.

Na druhé straně roste zájem historiků o populační vývoj v minulosti s tím, jak sílí jejich snahy o postihu historického vývoje ve vší jeho složitosti a mnohotvárnosti. Pro historika je populační pohyb důležitým, i když nikoliv určujícím faktorem dějin. Historik si uvědomuje především význam populačního vývoje pro ekonomické dějiny, v nichž populace vystupuje jednak jako pracovní síla, jednak jako konzument. Uznává váhu populačního faktoru i v dějinách sociálních (vliv populačního růstu na sociální diferenciaci venkova, na vznik dělnické třídy, doplňování městského obyvatelstva z venkova, změny jazykové hranice apod.), v dějinách kulturních (koncentrace středověkého rozvoje) i politických (vojenský potenciál státu).

Historické bádání demografů a demografické studium zprvu probíhalo spíše paralelně, dnes dochází k stále většímu jejich splývání nebo alespoň vzájemnému ovlivňování. Určité odlišnosti ovšem stále trvají, zejména u teoreticky méně připravených autorů. Historici nejsou vždy dobře orientováni v demografické problematice, volí často nevhodné ukazatele, zkreslující historickou sku-

tečnost a bráníci srovnávání výsledků studia. Demografové zase ne vždy dostatečně ovládají metody historické kritiky pramenů, nedovedou je hierarchizovat z hlediska jejich věrohodnosti, důpnosti a sdělovací schopnosti. Spíčková produkce ovšem snese jak vysoká měřítká demografická, tak i historická.

Bylo zde již řečeno, že demografie jako taková je svou podstatou věda historická. Je možno proto položit otázku, proč se vlastně mluví vedle demografie nebo v jejím rámci o speciální historické demografii. Odpověď na tuto otázku nacházejí někteří autoři především v oblasti metodiky, související těsně s otázkou pramenné základny. Historická demografie je demografií předstatistického období, období, v němž nebyla vedena spolehlivá statistika struktury a pohybu obyvatelstva, kterou si historický demograf musí teprve vytvořit statistickým zpracováním výsledků masové evidence obyvatelstva a procesu jeho přirozené měny, tj. na základě soupisů obyvatelstva a evidence porodů, sňatků a úmrtí. Historická demografie si tak vytváří vlastní metodiku, v níž jsou pravidla demografické statistiky kombinována se zásadami historiografické kritiky a interpretace pramenů. Tuto metodiku pak je možno použít nejen pro předstatistické období, ale i pro studium zcela nedávného populačního vývoje, tam, kde to umožňuje studovat problémy, na něž „klasická“ demografie nenachází dostatečnou odpověď.

Svědectvím mohutného rozmachu historické demografie po druhé světové válce je konstituování mezinárodních historikodemografických badatelských sdružení a vznik samostatných historikodemografických periodik. Nejvýznamnějším z nich jsou *Annales de démographie historique* (vydávány v Paříži od r. 1964, první ročník pod názvem *Etudes et Chronique de démographie historique*), přinášející rozsáhlou mezinárodní bibliografii. K významným patří i *Przeszość demograficzna Polski* (Warszawa, od r. 1967). Naše Historická demografie (Praha, od r. 1967) přináší drobnější studie, zvl. k metodice a kritice pramenů, otiskuje zprávy o důležitější zahraniční literatuře a eviduje naši produkci v ročních přehledech. Zvy-

šený zájem o historickou demografii se odrazil i v zařazení jejích problémů do tematicky mezinárodních kongresů historiků i demografů i konáním prvních mezinárodních setkání historických demografů (poprvé r. 1963 v Lutychu), jakož i vznikem několika učebnic a příruček. Studie s historickodemografickou problematikou se pravidelně objevují i na stránkách časopisů *Population* (Paříž, od r. 1946), *Population Studies* (Londýn, od r. 1948), i u nás *Demografie* (od r. 1959), i na stránkách historických periodik, zejména francouzských *Annales E.S.C.* (zal. 1929) a polského časopisu *Kwartalnik historii kultury materialnej* (od r. 1953).

U nás má historickodemografické bádání starou tradici od dob osvícenských statistiků v čele s J.A.Rieggerem. Několik prací k dějinám lidnatosti českých zemí publikoval i Frant. Palacký. V počátcích šlo hlavně o postižení vývoje počtu obyvatelstva v celozemském měřítku, na němž se podíleli jak historici, tak demografové (A. Boháč). V období mezi oběma světovými válkami k tomu přistoupilo mikroanalytické studium populační struktury, zejména ve městech, chápáné jako součást studia struktury sociální. Teprve po druhé světové válce se obrátila pozornost našich historických demografů ve shodě s vývojem zahraničního bádání k režimu reprodukce obyvatelstva. V posledních letech došlo i k prvním pokusům o koordinaci demografického studia na institucionálním základě. Dnes je koordinačním centrem historické demografie v Československu Komise pro historickou demografii při kolegiu historie ČSVA v Praze, vedená P. Horskou. Sdružuje jak historiky, tak i demografy. Badatelskými centry jsou hlavně Praha, Ostrava-Opava a Bratislava, kolem nich je pak soustředěna řada badatelů z celého území ČSSR.

Historická demografie má snad ze všech historických disciplín nejbližší ke genealogii a některé její postupy byly genealogií přímo výrazně ovlivněny. Platí to zejména o metodě rekonstrukce rodin pro studium pladnosti, vypracované před dvěma desetiletími genealogem Fleuryem a demografem Henrym, která se dnes stala jednou ze základních metod historické demografie. Historickou demografii a genealogii spojuje v prvé řadě pramenná základna, jež se z velké části překrývá. Genealogii i historickou demografii zajímají nominativní prameny evidující obyvatelstvo určité lokality nebo regionu (např. soupisy duší, berní rejstříky ap.)

a prameny evidující přirozenou měnu, totiž narození, sňatky a úmrtí, případně i migrace. Pro historickou demografii jsou proto velmi užitečné příspěvky genealogů ke kritice a evidenci pramenů, roztroušené na stránkách *Časopisu Rodopisné společnosti*, *Sudetendeutsche Familienforschung* i jiných genealogických periodik a publikací; genealog může naopak s užitekem čerpat z článků o-tiskovaných k téže problematice v *Historické demografii*. Jsou tu ovšem určité rozdíly. Historickou demografii zaujímají i anonymní údaje, statistiky obyvatelstva a přirozené měny apod., genealoga nikoliv. Z pramenů jmenné evidence demografa zajímají jen ty, které evidují populaci a její pohyb v masovém měřítku, zatím co genealog přikládá důležitost i údajům jedinečným a izolovaným. Tento rozdíl vyplývá ze skutečnosti, že konečným cílem demografie je vždy postižení zákonitostí populačního procesu, a individuální osudy lidí demografa zajímají jen z tohoto hlediska.

Ani genealogie ovšem nezůstává jen u své popisné fáze a klade si vyšší cíle, snažíc se z poznatků získaných na četných případech popisným rodopisem stanovit pravidla genealogického vývoje. V tom se do značné míry překrývá s historickou demografií, od níž ji odlišuje především soustava sledovaných ukazatelů. Tato odlišnost ovšem neznamená, že genealogie nemůže hledat u demografie a speciálně u historické demografie metodické poučení, rozšíření a prohloubení svých hledisek. Na druhé straně materiál shromážděný genealogy je znamenitým pramenem pro historickou demografii, o to cennějším, že šetří pracovní excerpci pramenů a rekonstrukci rodin, která sama o sobě je pro demografa, na rozdíl od genealoga, nezajímavá a je jím konána jen jako nezbytný prostředek k statistickému zpracování individuálních dat. Demograf při zpracovávání výsledků genealogického bádání vychází z předpokladu, že po několika generacích se potomstvo určitého jedince stává typickým nositelem populačních tendencí prostředí, v němž žije. V ještě větší míře to pak platí o populaci zachycené v tabulkách pokrevenstva a příbuzenstva. Pokud se ovšem chce historický demograf vyhnout generalizaci atypických jevů, je třeba opít se o celý soubor genealogických studií příslušníků určité sociální vrstvy, samozřejmě úplných, registrujících i děti zemřelé v časném věku. Tato pramenná základna mu umož-

ňuje sledovat především otázky plodnosti, ale i otázky sňatečnosti (např. sociální podmíněnost volby partnerů, úmrtnost, geografickou i sociální mobilitu). Genealogické východisko přitom umožňuje prohloubit toto studium o aspekty genetické a generační. Vyčerpávající genealogie, zahrnující celou jednu sociální skupinu, např. umožnily studovat populační poměry ženevského měšťanstva v 16. - 20. století, francouzského obyvatelstva Kanady na počátku 18. století nebo demografii britské šlechty. Metodické sblížení genealogie s historií, zejména pak se sociálními dějiny a historickou demografií, vyvolalo i snahy (M. Pe-

ronnet) navrhnout nové tabulky příbuzenstva, usnadňující užití genealogických poznatků v historii.

Jak vyplývá z uvedeného přehledu, existuje mezi historickou demografií a genealogií řada styčných bodů, a tato skutečnost přímo volá po spolupráci. V některých zemích se již vskutku také v rozsáhlém měřítku realizuje. Není pochyb o tom, že by bylo užitečné rozvinout ji i u nás v co nejširším měřítku k prospěchu obou vědních disciplín. K tomuto cíli má sloužit i tato krátká informace, doplněná přehledem nejdůležitější historickodemografické literatury pro potřeby genealogů.

UČEBNICE DEMOGRAFIE (ČESKÉ):

KORČÁK, J.: Cvičení v demografii, Praha 1954.
ROUBÍČEK, V.: Demografická statistika, Praha 1958.
SRB, V. - KUČERA, M. - RŮŽIČKA, L.: Demografie, Praha 1971.

UČEBNICE HISTORICKÉ DEMOGRAFIE

FLEURY, M. - HENRY, L.: Des registres paroissiaux à l'histoire de la population. Manuel de dépouillement et d'exploitation de l'état civil ancien, Paris 1956.
FLEURY, M. - HENRY, L.: Nouveau manuel de dépouillement et d'exploitation de l'état civil ancien, Paris 1965.
HENRY, L.: Manuel de démographie historique, Genève-Paris 1967.
GUILLAUME, P. - Poussou J.P.: Démographie historique, Paris 1970.
EVERSLEY, D.E.C. - LASLETT, P. - WRIGLEY, E.A.: An Introduction to English Historical Demography, London 1966.
HOLLINGSWORTH, T.H.: Historical Demography, London 1969.
HAVRÁNEK, J. - PETRÁŇ, J.: Základy statistické metody pro historiky, Skriptum, Praha 1963.
MAUR, E.: Církevní matriky jako historický pramen (se zvláštním zřetelom k historické demografii). Sborník archivních prací XX, 1970, s. 425-457.

ZÁKLADNÍ PRÁCE

URLANIS, B.C.: Rost naselenija v Jevrope, Moskva 1941.

REINHARD, M. - ARMENGAUD, A. - DUPÄQUIER, J.: Histoire générale de la population mondiale, Paris 1967.
KIRSTEN, E. - BUCHHOLZ, E.W. - KÖLMANN, W.: Raum und Bevölkerung in der Weltgeschichte, Würzburg 1965-68, 4 sv.
WRIGLEY, E.A.: Population and History, London 1969.
PAVLÍK, Z.: Nástin populačního vývoje světa, Praha 1964.
BOHÁČ, A.: Obyvatelstvo v Československé republice, Čs. vlastivěda, II. řada. Národopis I, Praha 1936.
KUČERA, M. - SRB, V.: Atlas obyvatelstva ČSSR, Praha 1962.
PLACHT, O.: Lidnatost a společenská skladba českého státu v 16. - 18. století, Praha 1957.
KÁRNÍKOVÁ, L.: Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754 - 1914, Praha 1965.
SVETOŇ, J.: Obyvatelstvo Slovenska za kapitalismu, Bratislava 1958.
TÝŽ: Vývoj obyvatelstva na Slovensku, Bratislava 1970.

PRÁCE VYCHÁZEJÍCÍ Z GENEALOGIÍ:

HENRIPIN, J.: La population canadienne au debut du XVIIIe siècle. Nuptialité, fécondité, mortalité infantile, Paris 1954.
HOLLINGSWORTH, T.H.: The Demography of the British Peerage. Supl. k Population Studies XVIII /2, London 1964.
HENRY, L.: Anciennes familles genevoises. Etude démographique: XVIe - XXe siècle, Paris 1956. (Kniha byla napsána na základě práce Cholsy A., Généalogies genevoises, Genève 1947).

PELLER, S.: Studies on Mortality since the Renaissance. Bulletin of the History of Medicine 1943, s. 427-61; 1944, s. 362-81; 1947, s. 51-101.

SRB, J.: Využití rodopisné studie pro historickou

demografií. Demografie II, 1969, s. 125-131.

PERONNET, M.: Généalogie et histoire: approches méthodiques. Revue historique, roč. 92, díl CCXXXIX, 1968, s. 111-122.

Karel Mornstein - Zierotín MITROVŠTÍ Z MITROVIC A NEMYŠLE

Údaj ve zprávě o činnosti brněnské pobočky o čís. 25 GH-Listů, str. 21, že byl kolébkou moravské rodiny Mitrovských z Mitrova a Nemyšle Mitrov, neodpovídá skutečnosti.

Nejstarším známým předkem tohoto, později i na Moravě sídlícího a od r. 1769 hraběcího rodu byl Litvín z Nemyšle (vsí na Táborsku v Čechách), zeměděly kolem r. 1380, jenž měl 6 synů. Z jeho přímého potomstva Jan z Nemyšle koupil v polovici 15. stol. od Vratislavů z Mitrovic tvrz a statek Mitrovic (rovněž na Táborsku) a začal se po nich psáti Mitrovský z Mitrovic a - podržev i staré rodové jméno - z Nemyšle.

Posledním držitelem Mitrovic a Nemyšle z tohoto rodu byl Bohuslav M. z M. a N., jehož jediná dcera Kunka byla provdána za Mikuláše Malovce z Malovic.

Potomstvo Litvína z Nemyšle vymřelo v Čechách během 17. a 18. století.

Praotcem nejprve ve Slezsku (Těšínsku a Opavsku), později i na Moravě žijících Mitrovských z Mitrovic a Nemyšle byl Václav M. z M. a N., jeho potomek Arnošt Matyáš, nar. v Opavě 6. 12. 1677, byl r. 1717 povýšen do českého panského stavu. Maje již od r. 1711 Hrabyni, koupil r. 1713 Víkštejn a 1731 na Moravě panství Bystřici a Rožínku (3498 ha). Jeho dva nejmladší synové z celkového počtu pěti, Maximilián a Jan Nep., se stali předky dvou větví rodu.

Maximilián, pán na Bystřici a Rožince od r. 1769 hrabě a zemřelý v Brně 18. 1. 1782, měl jediného syna Jana Nep. (1757 - 1799), který se oženil s Antonií hrab. a paní z Zierotína. Jejich syn Vilém (1789 - 1857) vyženil s Josefínou baronkou Schröfflovou z Mannsbergu panství Pernštejn (2729 ha). Vilémův syn Vladimír (1812 - 1899) připojil dědictvím po svých bratřích Františku a Arnoštu k rodinnému majetku r. 1875 ještě panství Sokolnice u Brna (2177 ha).

Statek Mitrov na Moravě drželi Mitrovští z M. a N. dvakrát, a to vždy jen na krátkou dobu, Jindřich Mitrovský z M. a N. (z české větve) od r. 1618, ale pozbyl jej po krátkém čase pro účast ve stavovském povstání, a od r. 1820 - 1834 držel Mitrov současně se statkem Moravec Anton Fridrich Mitr. z Mitrovic a Nemyšle, v l. 1815 - 27 mor. gubernátor, pak 1827 - 30 dvorský kancléř a od r. 1830 do smrti († 1842 ve Vídni) nejvyšší kancléř c. k. sjednocené (česko-rakouské) dvorské kanceláře. Od r. 1833 patřilo mu i severomoravské panství Wiesenberg (dnes Loučná), kde umístil i svou vybranou knihovnu. Jeho syn, rovněž Anton Friedrich (na konec prezident vrch. zemského soudu ve Št. Hradci) prodal r. 1852 Wiesenberg velkopřemyslníkům Kleinům, kteří se po povýšení do šlecht. stavu psali Klein v. Wiesenberg. Na Wiesenberce dále chovanou knihovnu Ant. Fridr. Mitrovského koupilo od Kleinů město Brno pro svůj archiv.

Jaroslav Pánek - Pavel R. Pokorný
 GENEALOGICKÁ SBÍRKA ANTONÍNA
 NORBERTA VLASÁKA

Jméno jednoho z předních regionálních historiků minulého století Antonína Norberta Vlasáka /1812-1901/ je zpravidla spojováno s dvanácti svazky "Bibliotéky místních dějepisců", v nichž během let 1873-1875 vydal on sám osm a další čtyři spolupracovníci po jedné historicko-topografické monografii různých českých okresů.^{1/} Méně známé jsou dnes již Vlasákovy práce časopisecké, jimiž zasáhl také do genealogie a heraldiky.^{2/} V širší odborné veřejnosti však zůstává téměř úplně neznámou rukopisná práce, na níž zde chceme upozornit. Je uložena v Okresním archivu v Benešově a nese název /psaný zřejmě až po Vlasákově smrti/ "Šlechta česká roku 1589 a vývody rodů jejích. Rukopis Ant. N. Vlasáka".^{3/} Rukopis není vázán a skládá se ze 450 volných listů /o rozměrech 21x17 cm, resp. 22x18 cm/, někdy též spojených po dvou či čtyřech v jeden celek. Listy jsou řazeny abecedně podle rodů.^{4/} Je zřejmé, že nešlo o dílo připravené k vydání, nýbrž o pomocný elaborát, do něhož Vlasák zanášel údaje o genealogii šlechtických rodin, jež načerpal z literatury, hlavně Balbína,

Paprockého, Hebera, pramenů - zejména desek zemských, konfirmačních knih, matrik i hmotných památek, a k němuž se soustavně vracel při místopisném a genealogickém studiu.^{5/} Byť jen letmé nahlédnutí ukazuje, že název i vrocení vůbec neodpovídají obsahové náplni sbírky. Rukopis dnes obsahuje ne vždy úplné rodokmeny /1/ 247 českých i cizích rodů. V této souvislosti je pozoruhodné, že zcela chybí tehdejší vlašimská vrchnost - Auerspergové. Zápisy jsou jazykově nejednotné, a to i u jedné a téže rodiny /české, německé i latinské/ závislé na prameni či předložce. Práce nese charakteristické rysy obdobných sbírek soukromých badatelů minulého století. Výběr rodin i rozsah konkrétních údajů není nikterak časově ani územně či národnostně omezen a vznikl opravdu jako pomocný materiál, přesněji řečeno příprava autorových historických studií, motivovaný z počátku patrně úzce osobním zájmem. Vlasák sám odvozoval svůj původ od Vlasáků z Krasovic a v duchu své doby shromažďoval pro některé rodiny doklady o zapomenutém šlechtictví.^{6/} Odkazy na literaturu a prameny sice

zcela nechybí, leč jsou spíše nahodilé a vztahují se jen k jednotlivostem. Popisy erbů jsou velmi řídké a objevují se jen u rodin, jimž autor věnoval soustavnější pozornost.

Vzhledem k tomu, že se vyskytly nepodložené domněnky, které ztožňovaly Vlasákovu sbírku s analogickou sbírkou Josefa Jakubičky,^{7/} je nutno /mnohým se může zdát, že zbytečně/ uvést argumenty vylučující identitu a zřejmě i vzájemnou souvislost obou sbírek. Jakubičkova sbírka je předně současně sbírkou heraldickou, značně obsáhlejší, s jiným vnitřním uspořádáním, postrádající takřka úplně pramenitou dokumentaci. Je rovněž vyloučeno, že by mohlo jít o opis, byť jen částečný, či výtah z kterékoli sbírky další. To dokládá vrstvení zápisů u jednotlivých rodů, zběžnost písma a využití nejrůznější makulatury včetně konceptů vlastních dopisů.^{8/} Konečně je nesporné, že drobná humanistická kursiva s výrazným sklonem vpravo, zřetelným stínováním a některými charakteristickými minuskulními písmeny patří ruce A. N. Vlasáka.^{9/} Jeho hbité písmo jež v celé sbírce převládá, jen částečně připomíná zřídka se vyskytující grafický výraz těžké stařecké ruky, jež zanechává za perem silnou stopu, místy až nečitel-

nou; asi nebudeme daleko od pravdy, přisoudíme-li ji již zestárlému Vlasákovi, jenž od poloviny 80.let 19.století velmi špatně viděl, až konečně docela oslepl.^{10/} Ještě pozdější přípisů, které jsou ostatně ojedinelé, doplnili pravděpodobně Vlasákovi přátelé /duchovní, učitelé a studenti/, kteří slepého starce navštěvovali a zapisovali podle jeho diktátu.^{11/} Samotný vznik sbírky lze však položit do 30. a 40.let, neboť údaje u žijících rodů nepřesahují, s výjimkou několika pozdějších doplňků, rok 1850. Protože složka Trmalů z Toušic obsahuje údaje evidentně shromažďované před renabilitací, k níž došlo roku 1837, lze snad počátky tohoto genealogického souboru položit již do druhé poloviny let třicátých.

Sbírka zůstala bez jakéhokoliv ohlasu v badatelské veřejnosti. Využívána byla přirozeně samotným tvůrcem při pozdější historické práci a vracel se k ní zřejmě až do konce svého života. Podle některých shodných detailů je patrné, že ji, což je ostatně zcela pochopitelné, znal i Vlasákův bratr František, autor spisu Staročeská šlechta a její potomstvo po třicetileté válce.^{12/}

Pro větší přehlednost a úplnější informaci přikládáme závěrem

seznam rodů v souboru zastoupených. Jména uváděná Vlasákem co do jazyka i mluvnické formy značně rozdílně byla pokud možno sjednocena. Z důvodů značného rozsahu byly z rejstříku vypuštěny odkazy predikátů. Vzájemné konkordance různých rodových jmen byly ponechány jen v těch případech, kdy údaje o více rodech jsou součástí jedné složky.

Antonín Norbert Vlasák

"Česká šlechta" -

/seznam rodů/

Alsterle z Astfeldu	Čabelický ze Soutic
Amcha z Borovnice	Častolár z Dlouhé Vsi
Anděl z Ronovce	Černín z Chudenic
Bavor z Nečtin	Čertorejský z Čertorej
viz Beneda z Nečtin	Dašický z Barchova
Bechyně z Lažan	Dejm ze Stříteže
Beneda z Nečtin	Dobřenský z Dobřenic
Berbisdorf z Berbisdorfu	Dohalský z Dohalic
Bernklau von Schonreut	z Donína
Běšín z Běšín	Doskalský z Doskalic
Bissinger z Bissingen	viz Doudlebský z Doudleb
Blíživský z Blíživa	Doudlebský z Doudleb
viz von Bünau	Doudlebský ze Sternecku
Bošínský z Božejova	Doupovec z Doupova
Boubínský z Újezda	z Drahenic
Braum z Mířetic	Drachovský z Drachova
viz Bystřický z Byšic	Dubanský z Duban
Břekovec z Ostromeče	Dvořecký z Olbramovic
Budkovský z Budkova	Engel von Engelfluss
Budovec z Budova	Fremut z Krásného Dvora
von Bünau	von Goltz viz von Götz
Bukovanský z Bukovan	von Götz
Bystřický z Byšic	Hennigar z Eberka
Bzenský z Porubě	Hložek ze Žampachu
viz Boubínský z Újezda	viz Žampach z Potenšteina
Cecingar z Birnic	Hodějovský z Hodějova
Cikán z Čermné	Hochberg von Hengersdorf
Cukr z Tamfeldu	Hochhauser von Hochhausen

Hora z Ocelovic
 Hornatecký z Dobročovic
 Hozlauer z Hozlau
 Hrabaně z Přerubenic
 Hrobčický z Hrobčic
 viz Hodějovský z Hodějova
 Hrušovský z Hrušova
 Charvát z Baršteina
 Chobotský z Ostředka
 Chotek z Chotkova a Vojnína
 Chotouchovský z Nebovid
 Chrt ze Rtína
 Chuchelský z Nestajova
 viz Žehušický z Nestajova
 Janovský z Janovic
 Janovský ze Soutic
 Kába z Rybňan
 Kalenický z Kalenic
 Kaplíř ze Sulevic
 Karlík z Kounic
 Karvinský z Karvin
 viz Koc z Dobrše
 Klenovský z Klenového
 a z Janovic
 Koc z Dobrše
 Kokořovec z Kokořova
 viz Kalenický z Kalenic
 z Kopidlna
 Kořenský z Terešova
 Kostka z Postupic
 Krabice z Weitmile
 Kršňák z Karlsberka
 Kunáš z Machovic
 z Kunvaldu
 Kurtzbach von Militsch
 und Trachenberg
 Kustoš ze Zubří a z Lipky
 z Labouně
 Lažanský z Bukové
 Leskovec z Leskovce
 ze Lhoty
 Lipovský z Lipovic
 a z Landštejna
 z Lobkovic
 Lubský z Lub
 viz ze Lhoty
 Lukavecký z Lukavce
 Lukavský z Řeneč
 viz Řenečský z Řeneč
 Malovec z Malovic
 Malovec z Pacova
 Markvart z Hrádku
 Měsíček z Výškova
 von Metternich
 Mičan z Klinštejna a z Roztok
 Millesimo Caretto de Savona
 Mírek ze Solopisk
 Mitrovský z Nemyšle
 Mladota ze Solopisk
 viz Mírek ze Solopisk
 Mračský z Dubé
 Myška ze Žlunic
 Nostic
 Obytecký z Obytec
 Odkolek z Újezdce
 z Oppersdorfu
 Ostromířský z Rokytníka
 Ostrovec z Kralovic
 Otta z Losu
 Paar
 Pachta z Rájova
 Pauzar z Michnic
 Peclínovský z Peclínovce
 Pergler z Perglasu
 z Pernštejna
 Pešík z Komárova
 Pětipeský z Chýš a Egrberga
 Pfefferkorn von Ottopach

Podhradský z Vlčí Hory
 viz Pergler z Perglasu
 von Pötting
 Pravětický z Pravětic
 Přehořovský z Kvasejovic
 z Přerubenic viz z Donína
 Příchovský z Příchovic
 Rabenhaupt ze Suché
 Račín z Račina
 Radecký z Radče
 z Radešína
 Radkovec z Mirovic
 Rensperger z Renspergu
 a z Drškovic
 z Riesenburka
 Roupovský z Roupova
 z Rožmberka
 Růžek z Rovného
 Řenečský z Řeneč
 Řepický ze Sodoměře
 z Říčán
 Řísnický z Řísnice
 Sádlo z Vražného
 von Salhausen
 Sekerka ze Sedčic
 Sezima z Ústí
 Schlick z Holejče
 Schonowitz von Ungerswerth
 und Adlerslöwen
 Schrenk von Notzing
 Silber /Zilvar/ ze Silbersteina
 a Pilníkova
 Skuhrovský ze Skuhrova
 Slavata z Chlumu a z Košumberka
 Slavíkovec ze Slavíkova
 Slepotický ze Sulic
 ze Sloupna
 Smiřický ze Smiřic
 Smrčka z Mnichu

Sobětický ze Sobětic
 Sokol z Mor
 Sosnovec z Vlkánova
 Sporck
 Strachovský ze Strachovic
 Straka z Nedabylic
 ze Strakonic
 viz Beneda z Nečtin
 Stránovský ze Sovojovic
 Strojetický ze Strojetic
 Střela z Rokyc
 Sudlička z Borovnice
 viz též Smrčka z Mnichu
 Šanovec ze Šanova
 Šárovec ze Šárova
 viz Šanovec ze Šanova
 ze Šellenberka
 Šiška z Jamolice
 Šlechta ze Všehrd
 Šlejnic ze Šlejnic
 Šoffman z Hamrlesu
 Španovský z Lisova
 Špetle z Prudic a z Janovic
 Špulíř z Jiter
 ze Štampachu
 Šťastný
 ze Šternberka
 Šváb z Chvatliny
 ze Švabinova
 ze Švamberka
 Švihovský z Riesenberka
 Talacko z Ještětic
 Tejřovský z Einsidle
 Tetaur z Tetova
 von Thun
 Tluksa z Božejova
 Tluksa z Buřenic
 Tluksa z Čechtíc
 Tluksa z Vrábí

von Trautmannsdorff
 und Weinsberg
 Trmal z Toužic
 Trojan z Bylan a Rosfeldu
 Turek z Rosenthalu
 Údrcký z Údrče
 z Valdštejna
 Valkoun z Adlaru
 viz Vrábský z Vrábí
 Valovský z Ousuší
 Vančura z Řehnic
 z Vartenberka
 Velemyský z Velemyslovsi
 Vesecký z Vesce
 Věžník z Věžník
 Vitanovský z Vlčkovic
 viz Vlčkovský z Vlčkovic
 Víta ze Rzavého
 Vitzthum von Vitzthum
 Vlasák z Krasovic
 z Vlašimi
 Vlčkovský z Vlčkovic
 Vlk z Kvítkova
 viz Velemyský z Velemyslovsi
 Voděradský z Hrušova
 viz Hrušovský z Hrušova
 Vojkovský z Milhostic a Vojkova
 Vojslavský z Vojslavic
 Voračický z Paběnic
 Vrábský z Vrábí

Vratislav z Mitrovic
 z Vrbna a z Bruntálu
 Vrchota z Vrchotic
 Vrchotický z Loutkova
 viz Vrchota z Vrchotic
 z Vrtby
 z Vřesovic
 Vtelenský ze Vtelna
 Widersperger von Widersperg
 viz Vtelenský ze Vtelna
 Záborský z Brloha
 Zádubský z Schönthalu
 viz Záborský z Brloha
 Záhořanský z Vorlíka
 viz Zapský ze Zap
 Zapský ze Zap
 ze Zásmuk
 Zejdlíc ze Schönfeldu
 viz ze Žerotína
 Zmrzlík ze Svojsína
 Zrucký z Zruči a z Chřenovic
 ze Zvířetic
 Žákavec ze Žákavy a z Jivan
 Žampach z Potenšteina
 Žďárský ze Žďáru
 ze Žeberka
 Žehart z Nasavrk
 Žehušický z Nestajova
 ze Žerotína

Poznámky:

1. K osobnosti a působení Vlasákovu je podstatným pramenem Pamětní kniha města Vlašimi /OA Benešov, fond Archiv města Vlašimi/. Z tištěných prací pak podrobný, dnes již ne zcela vyho-

vující "Památník na oslavu stých narozenin P. Antonína Norberta Vlasáka, faráře na Hrádku", uspořádaný Michalem Navrátilem /Praha, 1912/. Nově se Vlasákem zabývá: Pánková, L. - Pánek, J.:

Vlastivědné dílo Antonína Norberta Vlasáka /Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 14, 1973/, kde též soupis významnějších tištěných i rukopisných Vlasákových děl. Týž: K otázce pojetí dějin v díle A. N. Vlasáka /Středočeský sborník historický 8, 1973/.

Bibliotéku místních dějepisů vydával pražský nakladatel Fr. A. Urbánek, a vyšly tyto svazky: I. Okres Votický /1873/, II. Okres Vlašimský /1874/, III. Okres Benešovský /1874/, IV. Prácheň, J.V.: Okres Brandejský nad Labem /1875/, V. Okres Neveklovský /1875/, VI. Okres Sedlčanský /1876/, VII. Vaněk, V.: Okres Mladoboleslavský /1878/, VIII. Okres Sedlečský v Tábořsku /1879/, IX. Franta, F. J.: Okres Třeboňský /1881/, X. Šrám, V.: Okres Česko-Skalický /1882/, XI. Okres Dolno-Kralovický v Čáslavsku /1884/, XII. Okres Uhlířsko-Janovický /1885/.

2. Srv. např. Znak opatství Želivského a pánů Leskoců, PAM III, 1858-59, s. 96; příspěvky do Riegrova Slovníku naučného aj. Heraldické a zejména genealogické údaje jsou ovšem zahrnuty i do většiny místopisných prací,

neboť u dějin panství a míst byly nejen předním předmětem Vlasákovy zájmu, ale též základní periodisační pomůckou.

3. OA Benešov: Pozůstalost A.N. Vlasáka, sign. R2. Ostatní pozůstalost Vlasáková je uložena v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze.
4. Při posledním pořádku /abecední utřídění bylo dosud nedůsledné/ bylo nutno vyloučit "Varia" - samostatná excerpta z desk zemských, jež nelze jednoznačně přiřadit k určitému rodu a "Abecední soupis rodů" /pouze k písmenům L, M, S, Š, T, U, V, Z/, který uvádí daleko větší počet jmen než vlastní sbírka, bez dalších údajů.
5. Srov. např. heslo "Střela z Rokyc" v Riegrově Slovníku naučném VIII, Praha 1870, s. 1061, jež vykazuje pozoruhodné shody /fotografické i stylistické/ se zněním rukopisu "Šlechty české".
6. "Jeho přičiněním znovu nabyli šlechtictví již po staletí zapomenutého Trmalové z Toužic, Růžkové z Rovného, Holejšovští ze Slavětína a další." Památník ... s. 41. "Vybízel mého otce, aby se o predikát ucházel a šlech-

- tictví si vymohl." Ze vzpomínky Kamila Makovského, otištěné tamtéž s. 73.
7. V souvislosti s článkem M. Kovářové, Votický soudce Josef Jakubička /Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 9, 1968, s. 224-229/. Zde sice není vysloven tento názor, avšak ke ztotožnění došlo s ohledem na publikovanou fotografii, kde Jakubička drží v ruce spis s výrazným nápisem "Česká šlechta". O jeho skutečné sbírce viz. Vavroušková, A.: Jakubičkova sbírka v Českém zemském archivu v Praze. Přátelé starožitností svému učiteli. K šedesátým narozeninám ... J. V. Šimáka /Praha 1930/, s. 231-233; nověji Nuhlíček, J. a kol.: Státní ústřední archiv Pra-
 8. ha. Průvodce po archivních fondech II. Praha 1955, s. 150.
 8. Na rubní nebo i lícni straně se proto vyskytne i Vlasákův podpis nebo zkratka "Vl.".
 9. Je to patrné ze srovnání rukopisu sbírky s písmem Vlasákových listů, zachovaných v LA PNP, sign. I/N/109 n.
 10. Srov. např. doplňky ve složce "Vesecký z Vesce".
 11. Pamětní kniha města Vlašimi, s. 292 uvádí, jakým způsobem Vlasák na konci života pracoval.
 12. VLASÁK, František: Staročeská šlechta a její potomstvo po třicetileté válce. Příspěvky rodopisné. Vyňato z Památek archeologických a místopisných. Praha 1856, 93 s.

Karel Sklenář: ARCHIVNÍ PRAMENY K UDÁLOSTEM ROKU 1848 A JEJICH RODOPISNÉ VYUŽITÍ

Rodopisecova práce nemá a nesmí končit nashromážděním jmen a dat narození, oddavků a úmrtí. Zvláště u významných členů, zařazených do rodokmenu nebo vývodu jsou tyto údaje jen rámcem pro obraz životní dráhy zjištěného předka, dráhy, kterou dílem řídila jeho práce a vule, dílem na ni působily vnější události. V duchu takového pojetí rodopisné práce pokusím se v následujícím povědět to podstatné o pramenech k událostem v roce 1848.

Rok 1848 je vyvrcholením hospodářského, politického a sociálního vývoje celé první poloviny 19. stol. Přitom nešlo o záležitosti jen české nebo rakouské - ale šlo o řešení problémů, které vznikaly a rostly po celé Evropě. V průmyslově rychleji se rozvíjejících zemích evropského západu byly tyto skutečnosti ještě naléhavější. Základem moci šlechty a jejích politických práv zůstávalo pozemkové vlastnictví. Pracovní síly dodával venkovský lid poutaný k půdě robotní povinností. Průmyslová výroba setrvala omezena na manufaktury bez většího využití stroju. Drobnou ruční výrobu zajišťovaly - ale také sešněřovávaly - ve městech cechy, začasté nepřístupné pokrokovým technikám. Proto v 1. polovině 19. století dále narůstají přebytky obyvatelstva a roste i jeho nezaměstnanost. Mechanizace práce mění sice pozvolna manufaktury v továrny, doprava novými železnicemi dává možnost rozvoje trhů - ale to všechno naráží na zásady feudalismu. Rozvoji měšťanstva, který závisí na obchodním a průmyslovém podnikání, překáží omezovaný pohyb pracovních sil a volnost obchodování. A tak se měšťanstvo stává přirozeným nepřítelem platného společenského zřízení, které mu také odpírá politická práva; na českém stavovském sněmu měla všechna král, města včetně Prahy dohromady právo jednoho hlasu.

Za vývojem západní Evropy pokulhávají její střed a zvláště pak její východ. Rakousko bylo státem nesporně zaostalým. Praha průmyslová činnost, hlavně textilní, se soustřeďovala kolem větších měst, zvláště kolem Prahy a Liberce. Proto zde také ještě nenarostla třída dělnictva do větší míry, ačkoliv i zde už docházelo také k bouřím, jako např. v Praze r. 1840, kdy se hněv dělníků obrátil proti strojům. Na rozdíl od západní Evropy však situaci tu komplikovalo - zvláště v českých zemích - národnostní útlak.

Za těchto jevu došlo počátkem roku 1848 k revoluci ve Francii, která se 24. února prohlásila po druhé republikou. Vzrušující vlna zpráv šla Evropou. Už 29. února se šířila Prahou - doplněna zvěstmi o ústavním hnutí v Německu, zvláště z Bádenska a Bavorska, Čeští radikálové - známá stolní společnost z hostince "U Zlaté váhy" - zvaná Český Repeal - dala první pokyn k politickému hnutí. Mužové jako Arnold, Sabina, Frant, Havlíček, Knedlhans-Liblínský aj. vypracovali politické požadavky, vyzvali liberály k součinnosti a - co udivuje - bez námitek přijali od nich úpravu své koncepce, prosazovanou Dr. Frant, Braunerem a Pravosl. Al. Trojanem. Tak došlo zásluhou radikálů k prvnímu veřejnému shromáždění lidu v Praze. Úřady a policie se neodvážily schuzi zakázat. Byla svolána do Svatováclavské lázně na 11. března 1848. Sobotní večer měl umožnit účast dělníkům. Strach z úřadů a policie, aby to nevedlo k bouřím, sdíleli též opatrnější liberálové, třeba se svolání schůze účastnily. Vojenská posádka v sousedství Lázně (budovy techniky v Resslově ul.) měla pohotovost. Za předsednictví Petra Fastra řídil schuzi Trojan. Shromáždění lidu vyslechlo s živým souhlasem požadavky: zrušení roboty, povolení práva shromažďovacího a jazykové rovnoprávnosti, zrušení cenzury, povolení zřizování měšťanských gard a v čele jich stojící požadavek liberálů: společný sněm zemí České koruny. Toto - vlastně - zcela nezákonné shromáždění - zvolilo 24 členný výbor, který měl vypracovat konečnou redakci požadavku ve formě petice, kterou zvláštní delegace pak předloží ve Vídni císaři. To se skutečně také stalo.

Tento fakticky revolučním způsobem zrozený sbor dostal podle místa zrodu název SVATOVÁCLAVSKÝ VÝBOR. Už příštího dne, tedy 12. března, se jeho členové sešli na Staroměstské radnici a zvolili hr. Vojtěcha Deyma za svého předsedu. Úřady přijaly tento VÝBOR pochopitelně s malou sympatií. Ale zakročit proti němu se neodvážily. A ve chvílích veřejného vzrušení, třeba za demonstrací proti nedostatku a vysoké ceně chleba, se dávaly úřady docela rády zastupovat samozvaným výborem. S rozpaky sledovalo ovšem vznik a činnost SVATOVÁCLAVSKÉHO VÝBORU také konzervativní měšťanstvo. Zato všichni ostatní v městech i prakticky celý venkov viděli ve VÝBORU orgán, k němuž se mohou otevřeně obracet se svými požadavky, stížnostmi a návrhy.

Dva dny po pražské schůzi ve Svatováclavské lázni vypukly nepokoje také ve Vídni. Ale tam byly velmi prudké, a při zákroku vojska došlo také ke krveprolití. Císařská korunní rada a vláda se obávaly, aby věci nedospěly až k francouzskému vzoru, k vyhlášení republiky. A tak dne 15. března na doporučení svých rádců propustil císař všeobecně neautomatiděného ministra Metternicha a svým poddaným "milostivě udělil konstituci". Tím se automaticky uvolnilo shromažďovací právo, zamítla cenzura a začaly se ustavovat národní gardy.

Počáteční nadšení začalo však záhy postupně dostávat trhliny. Němci pocítovali strach z následků skutečné národnosti rovnoprávnosti a konzervativci si dodávali odvahy k hledání cest odporu. To vyvolávalo obavy u zastánců konstitučních svobod. Situace v Praze se pak výrazně zhoršila, když se vrátil do své funkce zemský a posádkový velitel kníže Alfréd Windischgrätz. Byl to tvrdý konzervativce a nepřítel všech reform. Byl znám potlačením pražských dělnických demonstrací v r. 1840 a nyní se smutně proslavil vojenským zákrokem z bouří ve Vídni. Přesvědčen, že puškou a šavlí rozřeší všechny státní problémy a že reformami je ohrožena říše i dynastie, začal i v Praze provádět zastrašovací vojenské akce, kterými provokoval a vyvolával obavy demokratů. Nakonec se také jeho počínání stalo jednou ze základních příčin svatodušního pražského povstání. Dne 12. června panovalo v řadě venkovských obcí nezvyklé vzrušení. Venkované měli poprvé volit zemské poslance do českého sněmu. A právě toho dne dopoledne došlo v Praze před vojenským velitelstvím v Celetné ulici ke srážce vojska s účastníky dokončené mše na Kanském trhu. Heslo STAVTE BARIKÁDY. proměnilo pak pražské ulice v bojiště. Ovšem sice ozbrojená, ale nepřipravená odezva bez podpory venkova, jehož lid na takovou akci nebyl připravován, nemohla skončit jinak než kapitulací, k níž došlo 17. června. Vítězný Windischgrätz viděl v této chvíli svou mimořádnou příležitost. Velkým procesem s vůdci povstalců se měla dokázat velikost a význam generálových zásluh. Proto vznikla už 18. června ona pověstná a později tolikým posměchem stíhaná akce k odhalení "široko a daleko rozvětveného" hnutí, které prý mělo za cíl odtržení Českých zemí od habsburské říše.

Než se budeme blíže zabývat činností této vyšetřovací komise, třeba však ještě stručně říci, jak bylo ve svatodušních dnech na venkově. Ještě v den voleb 12. června dostaly se zprávy o povstání na venkov. Přinášeli je nejen uprchlíci, ale také agitátoři, kteří se teď chtěli pokusit o přivolání pomoci. Byli mezi nimi jak studenti, tak i pražští měšťané, členové Národního výboru ap. Na venkov přinášeli různí poslové letáky, které také žádaly venkov, aby město neopouštěl a pamatoval, že pádem Prahy je ohroženo i zrušení robot. Ale ani národní gardy se v té zkoušce neosvědčily. Byla to sice armáda téměř 115.000 mužů - ale bez faktického jednotného vedení a člu. Jen třetina měla nějaké pušky a víc než polovina gardistů neměla zbraň vůbec. Veličtelský sbor byl často sestaven z osob, které neměly v sobě ducha bojovnosti a ještě méně revoluce. Ostatně statut gard jim vůbec zakazoval překročit hranice kraje a vlastně i obvod vlastní obce. Množství letáků se dostalo do pražského okolí, mnoho se jich však objevilo až na Tábořsku; na Čáslavsku vyvolaly velké vzrušení, ale pomocné výpravy končily neslavně. Stejně, ba ještě hůře dopadla výprava kolínská, třeba se dostala do města až na Příkopy. Na zpáteční cestě byli ve vlaku sedít a nepřipravení kolínští gardisté v Běchovicích přepadeni vojskem, což řada účastníků zaplatila životem. K výtržnostem došlo např. v Lukavici a Slatinanech. Akce k pomocným výpravám se konaly v okolí Chocně, Vys. Mýta, Litomyšle a Zámruku, kde agitovali Dr. Brauner a Sabina a kněží. Ti naléhali na pomocnou výpravu také např. ve Vlašimí a jejím okolí, na Tetímě, v Hostomicích; na Hradecku prof. Klípcera a někteří volební komisaři. Na nedokončené pochody se vydali lidé z Plačic, z Rychnovska, z Kostelecka a z okolí Brandýsa n. L. Velmi živě reagoval lid na Boleslavsku a na Bydžovsku. Podobně na Jičínsku, v Sobotce se shromáždilo na 1000 gardistů v Hostinného, Jilemnice, z Paky, Starých Buk a Jičina. Někteří došli jen do Bydžova, jiní až do Ml. Boleslavě. Zde na Boleslavsku nejradikálnějším místem bylo MŠENO a jeho okolí mezi Mělníkem a Boleslaví. Ve Mšeně byl ohnivým agitátorem ARNOLDŮV spojenec lékař Dr. HÁK. Podobně si počínali místní kaplani a mezi evangelíky senior TARDY z Nebužel i pastor ŠPANIEL v Mě. Vtelně. V Nymburce se vydatně angažoval městský radní HAVELKA a jeho okolí mezi Mělníkem osobnost, děkan a spisovatel Ant. MAREK "Libunský jmnostpán". Na Zbraslavsku agitoval jiný z Arnoldových spojenců - JOS. MACHÁČEK. Touto krajinou a Berounskem prošel agitující PETR FASTER, Vinc. VÁVRA, novinář MIKŠÍČEK, jimž pomáhala řada kněží, hofivický purkmistr ODL aj. - Na Příbram zaš došel Dr. KAMPELÍK, na Chodsku pracoval FRANT. HAVLÍČEK, na Klatovsku farář SLÁDEČEK, v Sušici právník VOTRUBA, a mnoho, mnoho dalších. Chudý výsledek je znám.

Pýšný Windischgrätz, podporovaný po pražské kapitulaci uraženým místodržitelem hr. Thunem, využíval své pozice a počínal si diktátorsky. Když 18. června zřídil vojenský tribu-

nál, maskovaný názvem "VOJENSKO CIVILNÍ SMÍŠENÁ VYŠETŘOVACÍ KOMISE", oznámil Vídní její ustavení a úkol až dodatečně, když už fungovala. Měla 6 sekcí. Zatýkalo se šmahem. Do 30. července bylo ve vazbě 276 osob a pokračovalo se v tom po venkově, kam někteří hledaní odešli nebo prchli (Faster, Frič, Mikovec, Kampelík a další). Okázale, ve velkém měřítku zahájené vyšetřování, mělo ozdobit kn. Windischgrätze nymbem zachránce říše i trunu. Průběh však stále výrazněji naznačoval, že celé akci hrozí spíš blamáž. Vídeňská vláda proto naléhala na ukončení. Mezi zatčenými byli i lidé, kteří byli po vzetí do vazby zvoleni říšskými poslanci. A když byl parlament svolán, měla vláda značné obtíže pro řadu interpelací, ve kterých se poukazovalo na vleklost a pochybnost pražského vyšetřování, a poukazovalo se, že je tím ochromena činnost parlamentních komisí. Např. Dr. Brauner scházel v komisí pro věci robotní. Tak se stalo, že po čase vláda docílila, že smíšená komise byla zrušena a celá agenda přešla na komisí zřízenou ze soudcu kriminálního soudu. A později, dne 11. října se podařilo Windischgrätze, chráněnce trunu a podporovaného zvláště ministrem války Latourem, odvést z Prahy do bouřlivější Vídně. Vláda pak uložila kriminálnímu soudu, aby byli nadále souzeni jen skuteční povstání. Soud za takové označil jen FRÍČE, MIKOVCE a SLAD-KOVSKÉHO. Z nich ale ani jeden ještě nebyl dopaden. Dřív než se tak mohlo stát opět vládu strašila obava z blamáže. Příčina je překvapující. Obžalované by totiž soudil porotní soud - a vláda si nedovedla představit, jaký bude výběr porotců a jaká bude jejich politická orientace. Proto neměla na soudním řízení zájem. A tak nakonec kriminální soud v Praze oznámil, že ani tyto tři nemůže z uvedených deliktu obvinít a vinu prokázat, že tito lidé byli povodci a náčelníky bouří. Tak nadešel den 12. prosince, kdy veškeré řízení bylo zastaveno. Pohřeb té akce byl vítězstvím ministra spravedlnosti, jímž byl ... později právem tak nenáviděný Alexander Bach. Po kapitulaci Prahy si pospíšil i hr. Thun a už 26. června vyhláškou hladce zrušil NV a začal akci proti NG s cílem jejich likvidace. To by však narušilo kabinetní list, a odpor vyhrotil novou veřejnou schůzi ve Svatovácl. lázni. Hlavníček byl sice pro obranu gard v Národních novinách zatčen, ale Thun přece musel ustoupit. Rozpustil jen 10 NG ve Slaném, Skutči, Hlinsku, Luži, Heřman, Městci, Chrastu, Nasavrkách, Seči, Slatinanech, a Vejvanovicích, a to za jiné činy - násilnosti. Ostatní NG zastavil, ale jen jako bezvýznamné přívěsky obecních správ - a r. 1851 - kdy se stal Alexander Bach hlavou nového policejního vládního systému - byly NG úplně zlikvidovány. Stalo se tak císařským patentem z 22. 8. NG bylo uloženo vydat všechny písemnosti a pečete českému místodržitelství, zbraně, bubny a prapory nejbližším zbrojnicím. Na bubnech a hlavně praporech bylo dosti cenností. Zbrojnice měly za povinnost takové věci oddělit a obcím vrátit. Šlo o zlaté štrápece a šnury, o kování a hřeby žerdí, především pak o cenné obrazy na praporech. Většinou byl na praporech zpodobněn český lev. Někdy, např. u NG v Lochovicích, to byl sv. Václav ap. Zvláště vysokou cenu měly prapory NG v Praze, Hradci Král. a Sobotce - byly to práce Mánesovy. Ale nakonec snad i ty se staly předmětem nařízeného zničení. Příklad k vydání písemného materiálu vyvolal v gardách oprávněné obavy. Opatrné hlavy venkovských gard proto raději spisy ze dne konstituční volnosti zničily a odevzdaly věci vzniklé až počínajíc 2. pololetím r. 1848. Tak se mnoho velmi cenného nedochovalo - a, jak se ukázalo, zbytečně. Zásilký spisu zustaly totiž na místodržitelství netknuty a k rozpečetění došlo až po zániku Rakouska, tedy po vzniku ČSR.

Považoval jsem aspoň tyto útržkovité informace o době a jejich institucích za žádoucí, než se blíž věnuji povaze archivního materiálu. - I když se mnohé nedochovalo (zvláště z NG) - i když vyslychaní v protokolech KV mnohé neřekli, překrucovali, zapírali, je tento fond i právě pro genealoga pramenem velmi cenným a v řadě případů mu přinese významné objevy.

Sbírka pramenů k r. 1848 je uložena v StÚAr v Karmelitské ul. - Tvoří ji 5 fondů:

- 1) Svatováclavský výbor
- 2) Národní výbor
- 3) Národní gardy
- 4) Vyšetřovací komise
- 5) Sbírka tisků.

Všech 5 fondů má společný INVENTÁŘ č. 425 z roku 1965, kdy nahradil starší inventáře z dvacátých let. Nový inventář má 520 stran formátu A4 strojem psaných. Cenné je, že inventář doplňují JMENNÝ a MÍSTNÍ REJSTRÍK. Oba užívají tak jako všechna ostatní evidence a signatury pro označení jednotlivých fondů zkratkami: SV - NV - NG - KV - ST. Každý fond má řadu inventurních čísel: SV - 97, NV - 38, NG - 215, KV - 295, ST - 29. Pod invent. číslem je pak zpravidla uložena řada, desítky i sta, jednotlivých spisů, pořadové číslování. JMENNÝ REJSTRÍK uvádí na 78 str. na 1000 jmen osobních a několik jmen institucí zvl. redakcí, MÍSTNÍ REJSTRÍK na 99 str. jmenuje na 120 obcí. Co se týče úplnosti, která by byla ideálním stavem, do ní zvláště jmennému rejstríku mnoho schází, protože byla rozepsána jen inventurní čísla, nikoliv však jednotlivé spisy. Tyto rozepsat vyžadovalo by nepředstavitelnou námahu. Tisíc osobních příjmení je jistě úctyhodný počet, ale to je jen zlomek toho, kolik jmen tyto fondy ve skutečnosti uvádějí - a ovšem téměř vždy ve spojitosti s nějakým skutkem.

nařčením nebo podezřením. Uvidím příklady: O Františku Srbovi z Chráštan, zvoleném za zem. poslance, inventář SÚA mlčí. O známém pražském měšťanu Petru FASTROVI, významné osobě té doby, inventář ve jmenném rejstříku neuvádí fasc. KV 40. A právě tam je velmi významný materiál pro celkové hodnocení Fastrový osoby a Fastrový činnosti.

Pořadím první je tedy REGISTRATURA SVATOVÁCLAVSKÉHO VÝBORU, který čítal 24 členů. Ale jeho fond není zajímavý jen kvůli těmto osobám. Vedle protokolů z 21 schůzí SV od 17. 3. do 8. 4. 1848, uložených pod inv. č. 1 - je tu početná sbírka žádostí a návrhů, které - jak jsem se už zmínil - tomuto revolučnímu útvaru docházely ze všech koutů Čech. Žádosti jsou zajímavé obsahem a často uvádějí řadu jmen nebo jsou psány jménem tu menší, tu početné skupiny osob - mnohdy vlastnoručně podepsaných.

DRUHÝM fondem je REGISTRATURA NÁRODNÍHO VÝBORU, který byl nástupcem SV a byl zrušen - jak jsem už pověděl - dne 26. června, do týdne po likvidaci pražského povstání. Tato sbírka není dochovala v úplnosti, a objevil ji až po vzniku ČSR doc. Dr. Roubík mezi spisy presidia českého místopředsednictví. Tak jako SV, tak i NV dostával mnoho žádostí, návrhů, připisů z nejrůz. konců země a od mnoha úřadů. K některým připisům jsou připojeny ceněné přílohy, jako volební seznamy, pokyny volebních komisařů, jinde výkazy danové - a nebo se přepis obírá významným tématem, jako je rozbor příčin údadku řemesel na Strakonicko atp. Mohl bych jmenovat příklady do nekonečna, protože připisů je tu nepřehledné množství, jak z měst, tak od sedláků, chalupníků a mlynářů. Prostota žadatelů dojmá u připisu pod inv. č. NV 9/305, kde Franc Tlustý a Jan Štrimpl, dva sousedé ze vsi Stradonic u Loun píší jménem obce: "Prosíme neponíženější vřoucností a s tou nejhlubší ponížeností uvádíme stížnost k našemu slavnému c. k. pražskému výboru skrze naše občiny, které nám byly odejmuty... a za to nejvroucněji a ze srdce hluboce neponíženěji prosíme ještě jednou z hlubokosti a ze srdce prosíme slavný c. k. Výbor by nám byl nápomocen neb my každodenně prosíme Boha všemohoucího, aby byl slavnému pražskému výboru nápomocen za to z gruntu srdce prosíme všickni sousedí z obce Stradonské... Jenž se stalo v obci Stradonské dne 5ho června 1848.

Archiv NÁRODNÍCH GARD činí třetí fond s 215 invent. čísly (ve 47 kartonech). Pod inv. č. 1 je uložen velmi cenný celozemský materiál: téměř úplná registratura vrchního velitelství NG - počínající ovšem také až po červnových událostech roku 1848. Za r. 1849 a 1850 je uchováno vše. Jsou tu celkové výkazy početních stavů gard v Čechách - jichž bylo původně založeno asi 911. Zajímavé je, že i NG více vyhovovaly zájmu a povaze Němců než Čechů. Na 1000 obyvatel připadalo na Litoměřicku 52 gardistů, na Žatecku 42, ale na Boleslavsku už jen 33, na Berounsku 21 a v dalších krajích s českým obyvatelstvem ještě méně, až na Chrudimsku a Hradecku bylo na 1000 obyv. jen 16 gardistů.

V dalších invent. číslech této registratury NG nalezneme např.

v inv. č. 2 - rejstřík míst, kde byly NG zřízeny,
v inv. č. 6 - přípisy venkovských gard pražskému velitelství,
v inv. č. 14 a 15 - výkazy členstva NG z r. 1849 podle krajů,
v inv. č. 17 - jsou uloženy dochované fondy jednotliv. gard.

Tyto fondy jsou velmi nestejně povahy. Dost často, žel, jde také jen o negativní hlášení: tedy nic listinného a věcného se nedochovalo. Takové je např. hlášení tak bojovné kdysi NG ve Mšeně. Jinde se dochovala korespondence, někde i jmenné seznamy, záznamy o volbách velitelů, knihy raportů, soupisy výzbroje, pečeti, podpisní listiny ap. Celkem jde o památky ze 199 míst, kde zbyly gardy z počátečního stavu víc než 900 útvarů.

O VYŠETŘOVACÍ KOMISI jsem už pověděl, jak ji kníže Windischgrätz sestavil jako tzv. SMÍŠENOU KOMISI vojensko-civilní, změněnou později na komisi při KRIMINÁL. SOUDU. Tento soud později po likvidaci celého vyšetřování odevzdal registraturu do archivu místopředsednictví, kde zůstal tento materiál rozhodujícího významu nepřístupný i vědeckým pracovníkům až do zániku Rakouska v r. 1918. Až za ČSR celý fond převzal AMV, později SÚA a tehdy teprve se tyto zdroje staly předmětem studia, jehož dosah se významně projevil v odborné literatuře. Tento fond má 295 inv. čísel ve 43 kartonech. Kromě materiálu, který se týká jednotliv. vyšetřovaných osob, výsledk, svědci, udání, vyzvědačství, vysvědčení, žádosti, propuštění atp. nalezneme v této sbírce KV také např. pod inv. číslem

3 - dokumenty o Slovanském sjezdu a o událostech v Klementinu,
292 - řadu anonymních udání, nezařazených do osobních spisových fasciкул,
293 - zabavenou Havlíčkovu redakční korespondenci (Nár. noviny a Čes. včela),
198 a 294 - materiál k činnosti Slovanské Lípy a
v 8 ruz. fasciكلech prameny k činnosti legie SVORNOST (45, 49, 51, 239a, 250, 254, 281 a 285.) Jaký mají všechny tyto fondy význam pro rodopis i pro oblastní či místní historii a aspoň

pro ikonografii významných postav, pokusím se nyní osvětlit na příkladu z mého vlastního rodu. V naší rodině se vyprávělo, že prý můj děd Karel jezdecký doprovázel kočár, v němž chtěl Fašter vyjet z Prahy na agitační cestu do záp. Čech a přivést odtud pomoc pražským barikádníkům. Když jsem se touto zkazkou začal blíž zabývat, pochopil jsem brzo naprostou nelegičnost takového nápadu, měl-li Fašter nenápadně projít městskými branami, střeznými vojskem a projet okolím města, jímž se pohybovaly vojenské jízdni hlídky, nemohl jet kočárem. Protože tuto zprávu kdysi otiskl i Podbrdský Berounský Kraj prof. Kazdy, věnoval jsem tomu malý rozbor, napsaný jen pro rodinnou knihovnu a informaci. Mezi rodinnými památkami však chováme jezdecký palaš, kterým byl můj děd Karel skutečně ozbrojen jako příslušník kohorty realistů ve středoškolské legii. Bylo mu tehdy 18 let a byl žákem poslední třídy tzv. stavovské reálky, přípravy pro studium na tehdejší Polytechnické ústavu, dnešního VUT. Mnoho se v naší rodině vyprávělo také o rodině mého prastrýce poslance Jos. Macháčka a o jeho podílu na událostech roku 1848. To vše mne brzo přimělo k tomu, abych se začal obírat archivními fondy toho bouřlivého jara, zvláště registraturou VYŠETŘOVACÍ KOMISE.

Až do r. 1850 byl Macháček sedlákem v Radotíně a jeho tchán, můj praděd Václav Sklenář sedlákem v Řevnicích. Začal jsem tedy řevnickou obecní kronikou. Nalezl jsem tu několik zpráv, z nichž některé byly na prvý pohled pochybné, např. že důstojníky místní gardy byli oba synové Václava Sklenáře, student Karel i mladší - tedy 15 letý - Josef - později tajemník Prozatímního a Národního divadla a manželka Otylie Sklenářové - Malé. O jejich otci, mém pradědu, neříkají vzpomínky pamětníků nic. To mne neudivilo, vždyť ani rodinné vzpomínky se o něm k r. 1848 nezmiňovaly. Tradovalo se jen, že můj praděd byl i v úzkých přátelských stycích s Petrem Fastrem. Fašter totiž býval nájemcem mlýna v Zadní Třebáni, než přišel roku 1845 do Prahy, kde se stal kavárníkem v Národní kavárně, později nájemcem zájezd, hostince U Zlaté husy na Konešném trhu, dnešním Václavském nám.

Zpracoval jsem proto v SÚAR z fondu KV několik osobních fasciكل spisu: KV 2 - P. Fašter, KV 23 - Vinc. Vávra, KV 35 - Jos. Macháček, KV 39 - Dr. Cyril Kampelík, KV 40 - P. Karel Brabec, a KV 61 - P. Václ. Krolmus. Z důvodu zaměření své práce jsem si pořídil výpis s řadou doslovných opisu ze všech těchto inventárních čísel fondu KV, a fasciكل Macháčekův jsem dokonce opsal pro rodinný archiv doslovně. To se mi skutečně osvědčilo při potřebě pozdějších návratů k tomuto materiálu. Krom toho jsem si pořídil výpis ze souhrnné zprávy kriminál. rady Záruby; ta je uložena ve fasciكلu inv. čísla 294. Byla zpracována při postupuování spisového materiálu Windischgrätzovou komisí - komisí kriminálního soudu. A pročel jsem ovšem a vypisoval pilně i zprávy v Pražských a Národních novinách, z Květu, ap. Fasciكل spisů Macháčekových je z uvedených šesti inv. čísel nejobtější. Řekl jsem už, že jmenný rejstřík k souboru 5 inventárů k materiálu z r. 1848 uložen v SÚA má 1000 jmen a že to jen maličký díl jmen, která v těchto fondech vystupují. Pro lepší představu jsem provedl pruzekto opisu Macháčkova fasciكلu KV/35 a došel jsem k těmto počtům bez záruky naprosté přesnosti. Při Macháčkově vyšetřování

1. bylo protokolárně vyslechnuto:	1 kněz, 3 studenti,	
	6 zbrasl. měšťanu,	
	11 tamních úředníků,	
	48 venkovanu, z toho	
	3 mlynářů, 13 rychtářů	celkem 69
2. písemná udání a zprávy podalo		osob 12
3. v těchto písemnostech je ještě uvedeno dalších		
77 venkovanů (6 mlynářů, 10 rychtářů)	7 kněží	
24 úředníci a	3 studenti	
19 soudců, voj. auditorů, profous ap.	celkem dalších	osob 149
15 praž. měšťanu, sládků, statkářů ap.		

ÚHRNEM ve f. 35/KV osob 230

Sotva víc než tři osoby z nich naleznete v inventáři. Určitě věřím, že nepřezenu, řeknu-li, že ve spisech KV je aspoň 10 až 12 000, snad i více jmen, a to se můj odhad netýká fondu NV, SV a NG.

Z vyšetřovacích spisů Jos. Macháčka (inv. č. KV 35) se např. dozvíme tyto osobní údaje hned na počátku výsledkových protokolů:

"JOSEF MACHÁČEK, rodilý z Radotína, panství Zbraslav, 30 letý, katolík, ženatý, otec 2 dětí Marie a Terezie, dvojčat 5/4 roku starých, vlastník rustikálního statku v Radotíně č. 6, zachovalý." Na otázku, jak se seznámil s Fastrem, Macháček odpověděl:

"Faštra pozval můj tchán, když jsem měl před dvěma roky svatbu. Tam jsem se s ním poprvé seznámil." Macháček tu i připomíná, že jeho tchán Václav Sklenář býval kmotrem Fastrových dětí, narozených v Z. Třebáni, jistě jsou to milé drobtí do rodinné kroniky. Při popisu udá-

lostí na Zbraslavsku v r. 1848 se někdy objeví pojem "radotínská garda". Není to správné. Macháček při výpovědi podotýká výslovně: "... jako gardisté jsme přináleželi ke Zbraslavi." Nalezl jsem tu zprávu ještě zajímavější, a ne jen pro rodinnou kroniku, ale pro dějiny obce i kraje cenou. Když Macháček popisuje první sraz NG ve V. Chuchli, říká: "Třebánský mlynář Tůma, který je hejtmanem, a můj tchán Sklenář nadporučíkem řevnické národní gardy, ... jeli (s cvičitelem gardy Dominikem Trnkou) na koních na Smíchov, aby odtud přinesli určitější zprávy o situaci." Zmínil jsem se, už co řevnickému "Kosmovi" vyprávěli "starci". Neznali hejtmana gardy, neznali druhého důstojníka, z dětí V. Sklenáře udělali důstojníky, nepamatovali se ani na dvoudenní tažení řevnické NG ku Praze, jehož se zúčastnilo celkem asi 60 - 70 mužů a jehož řevnickému oddílu velel můj praděd V. Sklenář. Tuto zprávu nezachovala ani rodinná paměť. Toto pomocné tažení souvisí s agitační činností Petra Fastra, kterému su pozdější literatura navykla ubližovat, a pro nešťastnou podobiznu v pseudoslovanském kroji i zesměšňovat. Podařilo se mi najít neznámé doklady, které mluví v jeho prospěch. Ještě se k nim vrátím. Část vyšetřování svěčila hradčanská smíšená komise vrchnostenskému úřadu na Zbraslavi. Z obou protokolů získáme představu o charakteru a duševním rozhledu vypovídajících. Tak třeba zbraslavský krupař Tumulcký a tamní rychtář Sýkora vypovídají o táboru lidu v Radotíně. Svoloval jej Macháček a hlavním řečníkem byl Emanuel Arnold. Připravoval lid k volbám do zem. sněmu, ale - jako známý předák radikálů - i na boj, kdyby byla konstituace reakcí ohrožená. Tumulcký, aniž řečníku ublížil, mnoho pověděl z obsahu Arnoldovy řeči. Má to širší význam, že máme představu o tom, jaký způsob a slovník volil zkušený řečník - demagog, když chtěl docílit, aby mu bylo porozuměno, a aby se jeho vývoody také napříště dovedli řídit venkované, lidé dosud poddání, jimž byla politika neznámou pevninou a jejichž vzdělání a duševní schopnosti často byly na velmi nízké úrovni. Kdo z Čechů se chtěl politicky angažovat, ať byl radikál nebo liberál, každý věděl, že venkov je základem úspěchu národních snah a jejich uplatnění na sněmu. Všichni se obávali, aby se lid nedal vést k volbě představitelů konzervativních tendencí, jimž jak na politických a sociálních požadavcích, tak na českých národních snahách pramálo záleželo.

Pokusil jsem se proto o bližší popis příprav, průběhu a odevzy tohoto prvního lidového shromáždění na Zbraslavsku a o rekonstrukci Arnoldova projevu. V r. 1969 otiskl tuto mou práci Zpravodaj středočeské vlastivědy Oblastního musea v Rostkách.

V Macháčkově vyšetřovacím fasciklu je také obšírné anonymní udání osoby dobře zasvěčené do události v této končině. Jmenuje větší počet lidí a líčí věci, které jsou také obecně zajímavé třeba volby říšského poslance ve volebním okrese Nový Knín, kam patřilo i městečko Zbraslav s okolím. Anonym s hněvem udává, jak hořovský mlynář Mohl úspěšně agitoval pro zvolení právě ty dny uvězněného Havlíčka. Protikandidátem - jak se důvodně domnívám - byl Ant. Richter zbraslavský cukrovarník, Němec, i když k českým požadavkům loyální. U anonymy zaujala i tato věta: "Podobně jako Macháček v Radotíně a okolí si počínal jeho tchán Vošahlík (jinak zvaný Sklenář) spolu se svou ženou; je sedlákem v Řevnicích a intimním přítelem Fastrovým." V celé té spoustě jmen Macháčkova soudního spisu se udání obracejí proti jedině ženě - a tou je má prabába Terezie.

Podobných i obecně zajímavých a tyto fondy charakterizujících příhod by se dalo uvést ještě mnoho. A najdeme je i v jiných spisech. Ze spisů o vyšetřování zatčeného kněze P. Václava Krolmusa, představitele romantické éry české archeologie, jsem si zaznamenal jen výslech 17 svědků, kteří zase jmenují mnoho dalších postav. V Krolmusově materiálu je též 19 různých dokumentů, které mu byly zabaveny při domovní prohlídce. Je tu i koncept řeči, kterou tento kněz četl na Bílé hoře dne 8. června při lidovém shromáždění. Svoloval je František Srb, hostinský z nedalekých Chrástán. Shromáždění se měli dohodnout na kandidátech pro volbu poslanců do zemského sněmu, aby tak byla vhodným osobám zajištěna potřebná početní podpora. Tak byli později skutečně za tento volební obvod zvoleni Jos. Macháček a František Srb a za náhradníky známý pražský advokát Dr. Jos. Frič a Josef Kajetán Tyl. Tento zemský sněm nebyl však nikdy svolán. Jak byl P. Krolmus podivínem, tak působila i jeho řeč na mnoho z naslouchajících příštích voličů. O dojmu z této řeči zajímavě vypověděl kostelník Kníže z Bílé Hory, zatím co rychtář Frant. Kustoš z M. Břevnova vyznal, že neví, co chtěl P. Krolmus svými slovy ukázat. Někteří účastníci prý říkali, že ten páter je blázen. On totiž Krolmus ve svém projevu také obšírně vysvětloval, že názvy obcí v kraji dosvědčují prastaré slovanské osídlení. Dovožoval to výkladem o vzniku názvů těchto vesnic, jako jsou Litovice, Kvíllice, Žalov, Kopanina, Řeporyje atd. I kdyby to byl Krolmus dovedl odborně vědeckěji dokázat a sebezajímavěji lidem podat, byli tehdejší jeho venkovští posluchači příliš vzdáleni tomu, aby mu porozuměli. Pro trochu úsměvu uvedu básen proti Němcům a proti lákání Čechů na sněm do Frankfurtu, kterou také zabavily vojenské orgány v Krolmusově bytě. Je jadrná, ale když nevdala sluchu Důs-

tojného pára, nebudou jistě pohoršeni ani čtenáři.

Na Vás kolohnáty
vezmeme palcáty,
vezmem kosal,
vezmem cepy,
přetlučem Vám hnáty.

Řekněme to směle,
že je Němec tele,
ať nám fouká
až z Frankfurtu
zrovna do

Pějme miserere,
Frankfurt konec bere,
že Kuranda
i Šuselka
do kalhot si

Tolik o svazku spisů, v nichž je mnoho cenného materiálu, který dobře charakterizuje jak poměry, tak úroveň venkova, od něhož prostě nebylo možno bez předchozí delší a soustavné přípravy - očekávat, že se náhle uvědoměle vzchopí k hromadné akci, jakou na něm žádali a v jakou důvěřovali pražští povstalci a jejich poslové a agitátoři.

Než se dá rodopisec do práce s těmito fondy v SÚAR musí ovšem přečíst několik knih, aby získal potřebnou představu o poměrech a osobnostech doby. Uvádím několik knih, které mám za nezbytné poznat - i když v nich není vše "svaté." Našel jsem až zarážející nedostatky, a stane se to bezpochyby i jiným. Za velmi cenné dílo považuji: F. Roubík, Český rok 1848 (Kuncíř v Praze 1931), dále: Karel Kazbunda, České hnutí roku 1848 (Historický klub 1929), Vladimír Klimeš, Česká vesnice v roce 1848 (Brázda 1949), Zd. Tobolka, Politické dějiny čs. národa od r. 1848, díl I. (Kompas 1932), Jaroslav Křížek, Národní gardy v r. 1848 (Naše vojsko 1954). Krom toho doporučuji práce od Čejchana, Žáčka, Roubíka, Macúrka, Husy, ve Sborníku přednášek Slovan, ústavu "Slovan, sjezd v Praze" (Orbis 1948). Poučení o skupině radikálních politiků dá Karel Slavíček, Tajná polit. společnost Český Repeal 1848 (Pragotisk 1947) Z. Šamberger, Emanuel Arnold..... (Sborník AMV I, 1951). O poměrech na venkově vhodně informuje např. i brožura F. Roubíka, Revoluční rok 1848 a rolnictvo (Čs. spol. pro šíření polit. a věd. znalostí, Orbis 1955). Zcela nezbytnými jsou dvě práce, které přinesl Sborník AMV, sv. II, 1929: Otakar Odložilík, Vyšetřovací komise z r. 1848 a jejich registratura, Frant. Roubík, Nár. gardy v Čechách v l. 1848 - 51 a jejich registry. Zmíním se teď blíže o omylech v knihách, které jsem tu vyjmenoval. Klimeš v České vesnici v r. 1848 např. hovoří o NG v Dobřichovicích, která neexistovala, ale nezná NG z Řevnic, která byla z nejagilnějších. Horší je zmatek, který vyvolává jeho líčení, jak si zbraslavská garda opatřila střelný prach, a k jakému to činila cíli. Na str. 299 a 300 si autor dokonce dvakrát vzájemně odporuje. Továrník Richtra, hejmana této gardy označuje jako "muže obětavého a uvážlivého, mezi okolím, jež se jen opájelo slovy a gesty." Tvrdí o něm, že dal příkaz k nákupu střelného prachu ve Štěchovicích v tamní prachárně. Richter prý moudře pamatoval na hmotné předpoklady každé revoluce. Když pak gardisté prach přivezli, a bylo ho 14 soudku, dal Richter ihned příkaz, aby byl prach vrácen až na 1 soudek pro potřeby zbraslavské gardy k ochraně pořádku - a také až na další soudek, který dostala Smíchovská garda bez Richtrova vědomí. A tak Klimeš bez rozpaků na téže str. 300 zas píše: "Richter a jeho skladník ... nepochopili zřejmě, že v branné revoluci je příkazem zajistit... co největší zásoby střeliva." Dokonale naivní je Klimešova argumentace, že prý se továrník a jeho skladník hlavně báli, co tolik prachu bude stát. Naivnost takového zdůvodnění Richtrových obav je až zarážející. Richter si přece v l. řadě dobře uvědomoval, že vynucené vydání tak velkého množství prachu je případ nesporně kriminální. Na revoluci a její hmotné zajištění vědomě nepomýšlel.

Jaroslav Křížek jmenuje ve své knize o národních gardách velkou řadu osob a popisuje jejich počínání a postoj gard k událostem. Už tento výčet jmen může řadu rodopisců přivést na neutušenou stopu. S některými názory Křížkovými nebudeme souhlasit, ale i za této výhrady je jeho kniha hodna pozornosti. Jeho líčení událostí lze ostatně v řadě případů konfrontovat s jinými prameny. Křížek, když psal tuto svou knihu, zřejmě nechtěl vidět to, co komplikovalo jednoznačnost závěru jeho práce, závěru, který si předem uložil, a tato jeho nekritičnost způsobila, že se snad vůbec nezabýval obsahem fasciklů, jejichž materiál se týká Fastra, a pak pochopitelně ani obsahem fasciklu Macháčkova, tešínského faráře K. Brabce aj. Fastra zná tento autor až příliš povrchně. Posuzuje ho podle jeho posledního vystoupení v Plzni a podle posudku, který o něm do Prahy poslal krajský hejman. Je pravda, že Fastrava agitační cesta tam končila naprostým nezdarem. Ale nelze ji hodnotit bez znalosti celého průběhu. V Chuchli ukazoval Fastr svůj oblek se stopami krve jeho společníka Šulce, kterého vojáci za Novou branou zastřelili. Windischgrätzovi hrozil šibenicí. I na další cestě vyzýval lid k přísaze, že se ihned ozbrojí a půjdou ku Praze. Zbraslavsko opouštěl v Řevnicích, kde mluvil podobně. Odejel odtud jen o chvíli dříve, než mohl být podle zatykače místního rychtáře zatčen. Zde se proti jeho výzvěm srotily ženy, manželky gardistů - které v té chvíli nebyly ještě doma z chuchelského srazu - a vystrašené ženy žádaly rychtáře o zákrok proti agitátorovi. Služebně horlivý rychtář vyhověl a rozeslal zatykače do okolí ve směru, kterým Fastr odejel. Řevnická reakce na Fastrovu agitaci je doložena svědectvím podbrdských hokynářů, kteří to pobouření žen a rychtářovo rozhodnutí v Řevnicích prožili, když tam cestou z Prahy domů právě odpočívali. Už tato událost

sama je dostatečným argumentem pro neshodu s Křížkovým názorem, který vyslovil ve své knize na str. 152, že "agitací činnost Kampelíkova pro pomoc pražskému povstání nutno považovat za prokázanou, co však nelze plně říci o Fastrovi, jehož chování po útěku z Prahy bylo velmi obojetné."

Kampelík odešel na Příbram. Tam se shromáždilo asi 100 horníků, které pak vedl ku Praze, ale pod opatrným dohledem příbramského magistrát. úředníka. Ten také hornickou četou ze Zbraslavi vrátil domů. Kampelík agitoval okolo Zbraslavi a radil lidem, aby se ozbrojili husitskými cepy, a tak je nabádal k útoku na pražskou posádku. Kvalifikací této idee se Křížek nezabývá. Fastez, a jistě uváženě, soudil, že by necvičený lid nesnesl tíhu přímé srážky s regulérní armádou. Radil k obklíčení Prahy, k rušení dodávek zásob vojsku. A toho se vojenské velení skutečně obávalo. Ve spisech KV jsou toho doklady. Když ale Fastez nikde neměl úspěch ani na další cestě z Řevnic přes Svinaře, Hostomice, Hořovice, kde lidem nepohnul ani on, ani bojovný tamní purkmistr ODL, ani dál v Cerhovicích - a když mu v Rokycanech vojsko zatklho společníka Vávru při agitaci v tamním hostinci, tu Fastez pochopil a od další beznádeje agitace upustil. Poznal, že Praha se pomoci venkova nedočká, a že boj s posádkou je nad její síly. Do Plzně už jel jen orodovat za Vávrovo propuštění a veřejně promluvil pouze na úřední výzvu. A tehdy se vytácel a říkal, že vlastně neví, proč v Praze povstání vzniklo a kdo je začal. To vše Křížek v posudku nezvažuje. Průběh Fastrovoy cesty od Řevnic přes Svinaře do Hořovic a rozestání zatykačů řevnického rychtáře na Fastra - i svědectví podbrdských hokynářů - je ve spisech KV doložen - ale tyto doklady zabloudily do fasciklu inv. č. 40 vyšetřovaného a celkem nevýznamné osoby tetínskeho faráře Brabce - a tam zůstaly nepovšimnuty. Nahlížel jsem do těchto spisů kvůli farářovu pomocníku statkáři Vojáčkovi, který byl přítelem mého praděda Václava, a tam jsem tyto doklady objevil. Osoba tetínskeho faráře žádného badatele a vědeckého pracovníka neupoutala, ale pro spravedlivé posouzení osobnosti Fastrovoy jsou v tomto fasciklu doklady zásadního významu. Že jsou neznámý, toho důkazem je právě i JMENNÝ SEZNAM inventářů z r. 1848. U jména P. Fastera se tento fascikl neuvádí.

PÁTRÁ SE PO

Prosím o laskavé sdělení údaje o jméne CALLENBERG, Ing. Jiří Musil, Koněvova 150/2442, 130 00 Praha 3 - Žižkov.

Hledám badatele znalého panství ZÁSMUCKÉHO a KONOPIŠTĚ. Podle ústního podání byl ze Zásnuk vypovězen majitel, nebo syn majitele, narozený údajně na Konopišti. Další dvě generace tohoto vypovězeného majitele se prý ztratily při požáru fary a upadly do poddanství. Předpokládám, že se jedná o bělohorské období nebo dřívě, v literatuře jsem však nic nenalezl.

Prosím o každou informaci. Za hodnověrnou zprávu po předchozí domluvě nabízím odměnu, Ing. Zdeněk Zdeněk, Zápotockého tř. 3106, 27 2 01, Kladno - Sítňá.

Hledám oddávky Františka Tlapáka, panského úředníka (Herálec ?, Zaječice ?, Humpolec ?, Žleby?, Bračice?) s vdovou Františkou Čumpelíkovou, rozenou Komersovou z Humpolce mezi roky 1833 - 1838 a narození jejich dcery Hermíny po r. 1839 (Herálec?, Zaječice?, Žleby?). Sdělení odměním, Ing. Viktor Gentner, 140 00 Praha 4, Pod vilami 13.

Hledám úmrtí Jana Černého, emeritního ředitele vilémovského panství, pravděpodobně v Čáslavi po r. 1828. Sdělení odměním, Ing. Viktor Gentner, 140 00 Praha 4, Pod vilami 13.

Prosím zkušenější genealogy a heraldiky o radu, ve kterých archivních pramenech by bylo možno najít doklad o udělení titulu "poeta laureatus", dále predikátu a erbu soboteckému děkanu Janu Ignáci ŠUMOVÍ, pravděpodobně v letech 1677 - 1684, v době jeho působení v Rakovníku. Za každou zprávu děkuje Ladislav Olbrich, Kateřinská 5, 120 00 Praha 2.

GH-LISTY

Genealogické a heraldické společnosti v Praze.
Vydává ve volných lhůtách pro vnitřní potřebu
svých členů Genealogická a heraldická společnost v Praze,
150 00 Praha 5, Holečkova 7.
Řídí Dr. Vlad. J. Sedlák s redakční radou.
Zástupce vedoucího redaktora Ing. V. Genttner.
Bezplatný odběr vázán na zaplacení ročního členského příspěvku.